מתני׳ [א]דרין שוכבין כשל אשה כריסו צבה טיבורו יוצא [ב]נכפה אפילו אחת לימים רוח [א] קצרה באה עליו [ג]המאושכן ובעל גבר: **גמ׳** אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא [ב] משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים [ג] ותניא נמי הכי משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים ומעשה באחד שביקש להשתין מים ולא השתין ונמצא כריסו צבה שמואל איצטריך ליה בשבתא דרגלא נגדו ליה גלימא אתא לקמיה דאבוה א״ל אתן לך ד׳ מאה זוזי וזיל אהדר עובדא את דאפשר לך דלא אפשר ליה ליסתכן מר בר רב אשי [ד] איצטריך אגודא גמלא אשתין אמרו ליה חמתך קאתיא אמר להו באודנה ותיפוק לי משום עלקא בשותת ת״ר שני נקבים יש בו באדם אחד מוציא שתן ואחד מוציא שכבת זרע ואין בין זה לזה אלא כקליפת השום בשעה שאדם נצרך אם נקבו זה לתוך זה נמצא [ה] עקר אמר ר״ל מאי דכתיב [1]לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך אימתי לא יהיה בך עקר בזמן שבבהמתך אמר רבי יהושע בן לוי לא יהיה בך עקר [ו] מן התלמידים ועקרה שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום אימתי בזמן שאתה משים עצמך כבהמה אמר רב פפא לא ישתין אדם מים לא על [ז] כלי חרס ולא על מקום קשה [ת]דאמר רב הני [ח] מדורי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם אמר אביי [ט] הא איתתא לא תקום להדיא באנפי ינוקא אגיסא לית לן בה [כ]תניא רשב״ג אומר עמוד החוזר מביא אדם לידי הדרוקן סילון החוזר מביא אדם לידי ירקון אמר [י] רבה בר רב הונא אמר רב קטינא אמר ריש לקיש דם רבה שחין רבה שכבת זרע רבה צרעת רבה צואה רבה הדרוקן רבה מי רגלים רבין ירקון רבה: רוח קצרית באה עליו מאי ניהו [יא] תנא רוח בן נפלים באה עליו: המאושכן ובעל גבר: תנא משוכן בביצים ובעל גבר בגיד תנא [יב] משוכן זה הקיין הגרבתן זה בעל קיק [יג] קיין בביצים גרבתא בגיד ועד כמה מחוי רב יהודה עד רכובה תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר עד רכובה פסול למעלה מן [יד] רכובה כשר איכא דאמרי עד רכובה כשר למטה מן הרכובה פסול: **מתני׳** [ה]אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת (א) [טו] הרי זה [2]מרוח אשך האמור בתורה רבי ישמעאל אומר כל (ב) [טז] שנימוחו אשכיו ר״ע אומר כל שרוח באשכיו רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכין: **גמ׳** קשיא ליה לרבי ישמעאל [יז] הא חסר אשך מיבעי ליה תני שנמרחו אשכיו קשיא ליה לרבי עקיבא האי ממרוח אשך מיבעי ליה תני שהרוח באשכיו [ל]קשיא ליה לרבי חנינא בן אנטיגנוס האי רוח אשך מיבעי ליה תני שמראיו חשוכין קסבר [מ]גורעין ומוסיפין ודורשין היינו כושי רבי חנינא בן אנטיגנוס לא תני כושי: **מתני׳** [נ]המקיש בקרסוליו ובארכבותיו

ובעל

מתני׳ דרין שוכבין. גדולים: **נכפה.** נופל מחמת חולי: **אחת לימים.** שאינו נופל [יח] אלא פעם אחת לימים שהנא לזמן קבוע: **רוח קצרה.** רוח שד: **מאושכנ**[יט] . ביציו גדולים: **בעל גבר.** גידו גדול: **גמ׳ ואין שותין מים.** דדרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ובשתיה אבל להטיל מים לא ליהוי צנוע שמא ימתין ויסתכן: **איצטריכא ליה.** להטיל מים: **בשבתא דריגלא.** שלשים יום קודם הרגל דשואלין ודורשין בהלכות הרגל כדאמרינן במגילה (דף ד.): **נגדו ליה גלימא.** פרסו סדין בינו לבין העם: **אהדר עובדא.** דרוש שאסור להמתין מלהטיל מים עד שיהא לו צניעות: **את דאפשר לך.** לפרוש סדין לפי שחשוב אתה: ומי ליצטרך איניש אחרינא דלא אפשר ליה וימתין עד שילכו העם [כ] ויסתכן ויהא עקור: **חמתך.** חמותך: **באודנה.** אפילו בתוך אזנה הייתי מטיל מים אם לא היה לי מקום אחר קודם שאמתין וכ״ש בפניה: ותיפוק לי משום עלקא. דקתני לעיל שבקש להשתין ולא השתין ונמצא כריסו צבה ממאי דמשום המתנה הוה ליה דלמא עלקא שתה שקורין שנשוא״ה לפיכך צבה כריסו: **בשותת.** שאינו יכול להטיל מים יפה לאחר כן אלא שותת טיפין טיפין דולאי מחמת עיכוב שתן הוה ליה: **בזמן שבבהמתך.** שתשים עצמך כבהמה שלא תהא צנוע בהטלת מים: **שלא תהא תפלתך עקורה כו׳.** וכשתתפלל [כא][על בנים] תהא נשמעת תפלתך: **כבהמה.** שלא תמתין מלהטיל מים: **לא על** [ז](גב) **כלי חרס.** בתוך עביט של מימי רגלים לפי שמשליכין אותו בנהר בסמוך להם ונהרות בבבל הולכין ומתעכבין[ח] בעין עיטם כדמפרש: **ולא על מקום קשה.** שאינן בולעין ונופין על הקרקע עד שנשטפין למקום מדרון ונופלין לנהר: **ואמר רב הנך** [כב] **מדורי דבבל.** מקומות מדרון שבבבל: **מסדריי**[כג] **לעין עיטם.** שבו כ״ג טובל ביוה״כ כדאמרי׳ במסכת יומא בפרק ג׳ (דף לא.): **לא תיקום להדיא באפי ינוקא.** כשהיא מטלת (ג) [כג] אל תעמוד ממש כנגד התינוקות דחולפתא היא: [ט]**[אגיסא].** אם לצד אחר [כד] שאין משתנת בפני התינוק ל״ל בה: **עמוד.** גדולים: **הדרוקן.** חולי מעיים: **סילון.** קטנים: **דם רבה שחין רבה.** המרבה דם שאינו מקיז מרבה שחין: **שכבת זרע רבה.** מי שיש לו אשה ואינו משמש מטתו מרבה צרעת: **נפלים**[כ] רוח שטות ע״י שד זהו בן נפלים נויטו״ן: **הקיין.** [כה] היינו משוכן: **הגרבתן.** היינו מין בעל גבר: **בביצים.** שביציו גדולים: **בגיד.** שגידו גדול: **ועד כמה.** יגדל הגיד שיהא פסול: **מתני׳ שנמרחו אשכיו.** שנימוחו ביציו: **שהרוח באשכיו.** שביציו נפוחים: **שמראיו חשוכים.** שהוא שחור ככושי. ולא בביצים משתעי כלל: **גמ׳ קשיא ליה לר׳ ישמעאל.** כלומר להכי פליג רבי ישמעאל את״ק משום דקשיא ליה א״כ דבשאין לו ביצים מישתעי קרא חסר אשך מיבעי ליה: **תני שנמרחו אשכיו.** להכי תני ר״י שנמרחו[י] אשכיו: **ממרוח אשך מיבעי ליה.** [כ]דהא מ״ם למרוח משמעות היא: **גורעין ומוסיפין.** גורעין מ״ם ממרוח ואלף מאשך ומוסיפין ה׳ במקום אלף על אשך ואלף במקום מ״ם על מרוח והוי [כו] מרואו חשך: **היינו כושי.** וכושי בהדיא קתני מתני׳ (לקמן מה:) הכושי והגיחור: **מתני׳ המקיש בקרסוליים.** שארכובותיו [כז] עקומות לחוץ וקרסוליו לפנים ונוקשין זה [כח] לזה כשהוא מהלך. וארכובותיו היינו איפכא שרגליו עקומות לחוץ [כט] ומרחיק זה מזה עד שארכובותיו מלמעלה העקומות כלפי פנים נוקשות זו לזו:

בעל

ואין שותין מים בפני רבים. פירש בקונטרס דדרך ת״ח להיות צנוע באכילה ושתיה והא דאמר בסוף כילד צולין (פסחים דף פו:) דרב הונא בריה דרב נתן אשתי כסא בתרי זמני ולא מהדר אפיה וקאמר התם כלה תנן משמע התם שדרך לשתות בפני רבים בלא חזרת פניו היינו בשעת סעודה דומיא דכלה ובהלכות דרך ארץ [ב]אמרינן דגדולים הופך פניו לצד אחר וישתה מים נראה דנקט מים לפי שאין רגילין לשתות כולן מים אלא הצמא בלבד אבל שאר דברים רגילין לשתות יחד ור״ת אומר דה״ק דאפילו לאותן הצנועים שלא לשתות מים בפני רבים לא ליהוי צנוע להטיל מים שמא ימתין ויסתכן: **אימתי** לא יהיה בך עקר ועקרה בזמן שבבהמתך. תימה היאך יכולין להשים עצמן כבהמה בהטלת מים שהיו צריכין לצאת חוץ מן המחנה ולהרחיק ג׳ פרסאות כדאמרי׳ בפ׳ בתרא דיומא (דף עה:) דאין נפנים לא בצדיהם ולא לפניהם אלא לאחריהם והיינו אפילו בקטנים דבפרק מי שמתו (ברכות דף כה.) מוקמא ויתד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת וגו׳ בקטנים: **שלא** תהא תפלתך עקורה לפני המקום בזמן שאתה משים עצמך כבהמה. פירש בקונטרס שלא תהא עקורה כשאתה מתפלל על בנים ונראה דלכל תפלה קאמר כדאמר [מ]שאין העולם מתקיים אלא במי שמשים עצמו כבהמה כדכתיב אדם ובהמה תושיע ה׳ וכמי שמשים עצמו כמי שאינו כדכתיב (איוב כו) תולה ארץ על בלימה (חולין דף פט.): **לא** ישתין אדם מים לא על (גבי) [כלי] חרס ולא על גבי מקום קשה. הנך חומרות דוקא בבבל כדאמר טעמא משום דהני מודרי דבבל מהדרי מיא לעיטם שעל נהר פרת דדרך המים ללכת דרך הילוכם לעין עיטם דפרת מתערב בכל מימות שבעולם כדאמר לקמן בפ״ט (דף נה.) הנודר ממימי פרת אסור בכל מימות שבעולם ואפילו עינאתא דמדליית׳ אמרינן לקמן דהנהו סולמי דפרת נינהו ובסוכה (דף נג.) נמי אמרינן דכרינן פורתא [ג]ונבעי מיא הנהו סולמי דפרת הוו ואע״ג דסולמי דפרת מתערבין בכל מימות שבעולם אין לאסור אלא שבבבל כדפרישית שדרך הילוכו של פרת מתערב בעין עיטם והוה משמע מכאן דפרת הולך מבבל לא״י אבל שאלתי לאחד מא״י ואמר לי שיורד מא״י לבבל וכן מוכח לקמן בפ״ט (דף נה:) דאמרינן מטרא במערבא סהדא רבא פרת וכן פירש שם בקונט׳ וזהו דוחק לומר דאפילו הולך מבבל לא״י ניכר כשגדל הנהר מחמת רוב גשמים ומתרבה הנהר לאחוריו מתוך רבוי המים: **האי** איתתא לא תיקום להדיא באפי ינוקא. אע״ג שאינה מגלה עצמה איכא חולפא כשהיא מטילה מים והתינוק עומד בפניה דהא אין דרך אשה לגלות עצמה לפניה לא לקטנים ולא לגדולים כדמוכח בפ׳ מי שמתו (ברכות דף כג:): **לידי** הדרוקן כו׳ לידי ירקון. משמע דהדלוקן וירקון תרי מילי נינהו ומיהו נראה שהם ענין אחד דאמרי׳ ביבמות (דף ס:) העבירוס לפני ציץ כל שראויה לביאה פניה מוריקות דאמר סימן לעבירה הדלוקן[פ]:

בעל

עין משפט נר מצוה

כא א מיי׳ פ״ח מהלכות ביאת מקדש הל׳ ט:

כב ב מיי׳ שם הלכה טו:

כג ג מיי׳ שם הלכה יג:

כד ד מיי׳ פ״ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ח ופ״ח הלכה יב טור י״ד סימן סט:

כה ה מיי׳ שם פ״ח הלכה יג:

◆

רבינו גרשום

נכפה אפילו לימים. כלומר אפילו לזמן קבוע פסול לעבודה אפילו בשאר הימים בשאינו נכפה: משתינין מים בפני רבים. דסכנה היא להעמיד עצמו ואין שותין מים בפני רבים דלא דרך ארץ הוא: ונמצא כרסו צבה נפוח: איצטריך ליה. לקטנים: נגדו ליה גלימא. להפסיק בינו לבין העם משום צניעותא: אתא א״ל לאבוהא היאך נגד גלימא: א״ל אתן לך ת׳ זוזי וזיל אהדר עובדא למריה. כלומר שתעמיד הדבר על הילכתו. שתשתין לפניהם בגלוי כדי שלא ילמדו ממך שלא יסתכנו להעמיד על עצמם: דאת. דאית לך גלימא אפשר לך למפשט ודלא אפשר ליה דלית ליה גלימא למפשט יעמיד עצמו ומסתכן: באודנא. כלומר אפילו באודנא הוינא משתין מקמי דאיסתכן: ותיפוק ליה משום עלקה. כלומר והאי דכרסו צבה לאו מחמת שתן הוא אלא משום רשתה עלקה: בשותת. מים דאי שתה עלקה לא הוה שותת: בשעה שאדם נצרך. ומעמיד עצמו ניקבו: בזמן שבבהמתך כשאתה משים עצמך כבהמה שמשתנת בפני רבים לא יהיה בך עקר ועקרה: אימתי. אין תפלתך עקורה כשאתה מתפלל על עסקי בנים בזמן שאתה משים עצמך כבהמה שלא העמדת עצמך: בי מדרי דבבל. מדרונות של בבל אם משתין עליהם מהדרי המי רגלים לעין עיטם לנהר שמושך לארץ ישראל ויהיו שותין ממנו לפיכך לא ישתין אלא על מקום נמוך שיבלעו שם העין: לא תקים להדיא באנפי ינוקא. כשמשתין משום צניעותא. אגיסא דמהדרא אפה לית לן בה: הדריקון. היינו כריסו צבה: ירקון. חולי ירקון: דם רבה. שמעמיד שאינו מקיז דם: שחין רבה. כלומר לוקה בשחין: רוח קצרות באה עליו. דתנן דהוי מום מאי ניהו נאלא רוח שטות: בן נפלים. רוח שידה שנעון: המשוכן ובעל גרב. משוכן בביצים שביציו גדולים ביותר: בעל גרב [גבר] בגיד שארוך ביותר: מחוי. רב יהודה שארוך הגיד עד הארכובה: נמרחו אשכיו. נימוחו ביציו: שרוח באשכיו. שנפוחין ביציו: שמראיו (משוכין) [חשוכין]. שהוא שחור ככושי: קשיא ליה לר׳ ישמעאל. אם כדברי ת״ק חסר אשך מיבעי ליה אלא תני שנמרחו. וכן קשיא ליה לרבי עקיבא מאי דאמר ר׳ ישמעאל וכל חד וחד בעי לתרוצי טעמיה: קסבר. ר׳ חנניה גורעין ומוספין ודורשין. גורעין [א׳] מאשך. ומוסיפין אותו במרוח והוה ליה מראה וגורעין מ׳ ממרוח ומוסיפין במקום א׳ שבאשך והוה ליה חשך והיינו מראו חשך שמראיו חשוכין: המקיש בקרסוליו ובארכבותיו. שכשהוא הולך קרסוליו או ארכבותיו נוקשות זו בזו והיינו הקישן דאמרינן בגמרא:

מסורת הש״ס

א) שבת קמה:, ב) ברכות כה. סב: תמיד כז:, ג) נ״א קשיא ליה לרבי חנינא נ״א האי רוח כאשך מיבעיא ליה סי׳ וכן הוא בילקוט פ׳ אמור ל״ק, ד) [כ״ב קיא: ובמים כה. יומא מח.], ה) ל״ק, ו) ל״ק מ״ז, ז) ומתפרכין ל״ק, ח) ל״ק, ט) צ״ל נפלים ל״ק, י) [תני ר״י נמרחו יעב״ץ], כ) עיין רש״ל, ל) [ועוסא פ״י ע״ש], מ) [עי׳ חולין ה:], נ) נ״א ונסקין ל״ק, ס) [ע״ש בתוס׳ דיבמות ס: ד״ה פימן].

◆

תורה אור השלם

1. בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים לֹא יִהְיֶה בְךָ עָקָר וַעֲקָרָה וּבִבְהֶמְתֶּךָ: דברים ז יד

2. אוֹ גִבֵּן אוֹ דַק אוֹ תְּבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אָשֶׁךְ: ויקרא כא כ

◆

הגהות הב״ח

(א) במשנה ביצה אחת זהו מרוח אשך כצ״ל ותיבת הרי נמחק: (ב) שם כל שנמרחו אשכיו: (ג) רש״י ד״ה לא תיקום וכו׳ מטלת מים אל תעמוד:

◆

לעזי רש״י

שנשוא״ה. עלוקה.
נויטו״ן [נויטו״ם]. שדון.

◆

מוסף רש״י

הני מדורי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם. מדרונות שבבבל מחזירין מים האשפכים כהן לעין עיטם שהוא מקום גבוה שבא״י, שאותו מעיין מביא מים לבית טבילת כהן גדול ביוה״כ, דמתוקן כחומת עזרה על גבי שער המים, כדאמרינן בסדר יומא (לא.) עין עיטם גבוה מקרקע עזרה כ״ג אמות, והילך מחזירין שיש בפרת סילונות וסולמות למטה מן הקרקע ודרך אותן סולמות מחזרין המים לא״י ומזרין ונובעין במעיינות (שבת קמה:). הדרוקן. חולי המגבה את הכרס (ברכות כה.) כרסו נבה (שם סב:). ירקון. חולי ששמו גלינל״ה (שם כה:). צואה רבה הדרוקן רבה. שעל שהיית נקבים הוא בא (שבת קנ:). גורעין. אות ממיבה זו ומוסיפין אותה על תיבה זו ודורשים (יומא מח. זבחים כה:).

◆

שיטה מקובצת

א] קצירת באה: ב] אבא אמר ר׳ יוחנן. עיין תשובת הרשב״א סימן כ׳: ג] רבים תניא אות ד׳ נמחק: ד] אשי הוה שקיל ואזיל אגודא דגמלא איצטרי׳ הוה קא משתין: ה] נמצא עקור: ו] עקר שלא תהא ביהך עקור מן: ז] על גבי כלי חרס ולא ע״ג מקום: ח] הני מדרי דבבל: ט] אביי האי איתתא: י] לו׳ תיבות רבה אמר רב נמחק: יא] ניהו נאלא תנא: יב] תנא הקיין והגרבתן בעל קיק: יג] תיבת קיין ואות א׳ מגרבתא נמחק: יד] מן הרכובה: טו] אחת והר מרוח אשך: טז] כל שנמרחו אשכיו: יז] ישמעאל האי חסר: יח] נופל הדיר אלא: יט] מאושכן. ס״א משושכן: כ] העם יסתכן ויהא: כא] הנך מדרי: כב] מהדרי מיא לעין: כג] מטלת מים (אל תעמוד ממש) בפני התינוקות תיבת בנגד נמחק: כד] שאינה מכוונת בפני ותיבת משתנת נמחק: כה] הקיין בעל הקיק היינו משובען: כו] והוי מראיו חשך: כז] שארכובותיו עקומות: כח] זה בזה: כט] לחוץ ומתרחקים זה מזה כו׳ נוקשות זו בזו הס״ד:

ת) נראה דצ״ל אמר רב קטינא מיתות רבה בר רב הונא נמחק.